

ВОЄННА ОРГАНІЗАЦІЯ УКРАЇНИ У СВІТЛІ ПОГЛЯДІВ НА СЕКТОР БЕЗПЕКИ І ОБОРОНИ ДЕРЖАВИ (2004–2010 рр.)

Проведено історіографічний аналіз трансформації поглядів на Воєнну організацію України у контексті формування сектора безпеки і оборони держави (2004–2010 рр.).

Ключові слова: військове формування, правоохоронні органи, Воєнна організація, сектор безпеки, демократичний цивільний контроль.

Постановка проблеми та її актуальність. Стаття є продовженням розпочатого у Військово-науковому віснику Академії сухопутних військ історіографічного огляду розвитку теорії та практики національної безпеки України стосовно удосконалення Воєнної організації України як ключового елемента системи підтримання воєнної безпеки нашої держави [1]. Розглядається період 2004–2010 рр., коли в умовах радикального скорочення складу Воєнної організації України виникла потреба в її трансформації у напрямі створення більш універсальної структури – сектора безпеки і оборони (далі – СБО) України. Саме в ці роки органами державного і військового управління України зроблено низку важливих практичних кроків у напрямі реформування Воєнної організації держави та її перетворення на сектор безпеки і оборони. Паралельно відбувалося активне обговорення відповідних теоретичних і практичних питань у науковому середовищі. Однак, на нашу думку, історіографії цілісного процесу становлення й розвитку поглядів на шляхи трансформації Воєнної організації держави в сектор безпеки і оборони досі належної уваги не приділялося, відтак, зазначена проблема є актуальною як з наукової, так і з практичної точок зору.

Метою статті є історіографічний аналіз трансформації поглядів на Воєнну організацію України у контексті

Кузьмук Олександр Іванович, кандидат військових наук, народний депутат України, м. Київ.

© Кузьмук О.І., 2013

практичних дій у напрямі формування сектора безпеки і оборони, який відповідав би потребам суспільства щодо протидії сучасним викликам і загрозам.

У 2004-2005 рр. поступово, переважно під впливом із закордону, в українських наукових колах почалися дискусії навколо питання про сектор безпеки (або сектор безпеки і оборони) держави. Головною мотивацією для введення поняття “сектор безпеки” в наукову термінологію були рекомендації міжпарламентських органів Європи щодо налагодження демократичного цивільного контролю над сектором безпеки як наступного кроку після визнання необхідності та запровадження такого контролю над Збройними Силами України. Основний зміст зазначених рекомендації та результати їх обговорення найбільшою мірою відображені в матеріалах міжнародних конференцій і семінарів, проведених протягом 2004 р. [2; 3 та ін.]. При цьому на той час не було чіткого та загально визнаного розуміння поняття “сектор безпеки”, на що неодноразово вказували учасники обговорень.

Низку змістовних думок і міркувань із зазначених питань було висловлено учасниками міжнародної конференції за темою “Реформування сектора безпеки України”, яка відбулася в Києві 27–28 травня 2004 р. [4].

Так, Саймон Ланн (на той час Генеральний секретар Парламентської асамблеї НАТО) пропонував відносити до сектора безпеки всі органи й установи, що відповідають за внутрішню та зовнішню безпеку: збройні сили, правоохоронні органи, судову систему, розвідувальні служби, служби прикордонної безпеки, воєнізовані служби, а також відповідні гілки законодавчої влади та уряду [4, с. 7].

В.П. Горбулін висловив думку про необхідність нормативного визначення сектора безпеки, хоча загальне розуміння проблеми його реформування не викликає питань. Воєнна організація України, Збройні Сили України, інші військові формування, правоохоронні органи – законодавчо окреслені суб'єкти національної безпеки, які реформуються вже не один рік. Дещо окремо стоїть завдання реформування спеціальних служб з огляду на специфіку їх діяльності [4, с. 16]. В.П. Горбулін також зазначив, що через відсутність єдиного концептуального документа, який узгоджував

би дії центральних органів виконавчої влади, відбувається різношвидкісне просування окремих міністерств і відомств на шляху їх структурної та змістової перебудови [4, с. 17]. Окрім того, серйозним недоліком є те, що реформування силових структур в Україні здійснюють ті міністерства і відомства, яким вони підпорядковані. У зв'язку з цим В. Горбулін наводить вислів Президента України Л.Д. Кучми: бюрократичний апарат не здатен і не буде реформувати сам себе [4, с. 19].

А. Фопен, характеризуючи сектор безпеки НАТО, почав з того, який зміст вкладається у це поняття. Це, на його думку, збройні сили, служби безпеки, поліція у формі або в цивільному, жандармерія, служби розвідки, прикордонні служби, служби зовнішньої розвідки, а також міліція і озброєні формування, які працюють на державу, поряд з нею або пов'язані з нею [3, с. 40]. Дуже яскраво А. Фопен сформулював думку про складність поняття безпеки: “це одночасно кінцевий результат, відчуття, стимул та ціль” [4, с. 41].

Я.А. Трапанс зазначив у своєму виступі, що безглуздо стверджувати про здійснення демократичного цивільного контролю, “якщо армія перебуває у стані хаосу, а політики не знають, скільки потрібно танків для захисту країни. Виходом з цього становища є встановлення рівноваги відповідальності між політиками та фахівцями військової сфери” [4, с. 54].

О.М. Олійник окреслив найважливіші проблеми реформування Збройних Сил України:

- впровадження демократичного цивільного контролю;

- приведення чисельного та бойового складу, структури Збройних Сил у відповідність до економічних можливостей держави;

- вирішення долі безперспективного озброєння, не потрібних військової техніки, боєприпасів, військово-технічного майна та об'єктів військової інфраструктури;

- забезпечення соціального захисту військовослужбовців і членів їхніх сімей.

Низку виступів учасників конференції було присвячено реформуванню окремих складових сектора безпеки України.

Зокрема, свої погляди висловили М.М. Пальчук (Пріоритети та проблеми реформування Збройних Сил України [4, с. 55–62]), О.Г. Мельников (Український досвід реформування управління кордонами [4, с. 129–134]), В.П. Бут (Реформування Міністерства України з питань надзвичайних ситуацій та у справах захисту населення від наслідків Чорнобильської катастрофи [4, с. 135–140]), О.Т. Кіхтенко (Сучасний стан реформування внутрішніх військ МВС України [4, с. 141–148]) та інші.

Британський експерт Дж. Шерр у статті “Трансформація сектора безпеки” [5] стверджує, що сьогоднішній сектор безпеки в Україні – це переважно інструмент державної, а не національної безпеки. Автор наводить такий приклад: Чеська Республіка та Естонія ще задовго до початку процесу вступу до НАТО розформували більшу частину підрозділів МВС, служби безпеки та розвідки і з нуля розпочали створення нових служб. В Україні цього не сталося. Тривожною тенденцією Д. Шерр вважає процес інтенсивного розширення без належного фінансового забезпечення структур сектора безпеки, що розпочався після набуття Україною незалежності. За його висловом, “якщо держава не здатна фінансувати міліцію, прикордонників, митників і податківців, це зробить хтось інший. Тому не слід дивуватися, коли професіонали втрачають професіоналізм і перетворюються на підприємців, які використовують надані їм повноваження на власний розсуд”. Але фінансові обмеження залишатимуться і в майбутньому. Отже, потрібні такі реформи, які були б реальними для виконання за наявних ресурсів. На думку Д. Шерра, зараз найактуальнішими для сектора безпеки України є такі кроки: деполітизація; законодавча реформа; забезпечення прозорості; демократичний контроль; скорочення чисельності.

Паралельно розвивалася й наукова думка стосовно воєнної організації держави в Російській Федерації. Серед найбільш помітних слід відзначити роботи, які в період 1997–2004 рр. опублікували І.М. Воробйов, М.А. Гареев, Д.В. Клепиков, А.М. Кривенко, В.Л. Манілов.

І.М. Воробйов у статті “Силые структуры в вооруженном конфликте” [6] відмічає слабку взаємодію різних

силових структур РФ у боротьбі з незаконними збройними формуваннями (далі – НЗФ). Одну з головних причин цього Воробйов вбачає в тому, що з розпадом СРСР єдину воєнну організацію держави (далі – ВОД), яка пройшла іспит Великої Вітчизняної війни, було розділено на дві незалежні частини: власне збройні сили та так звані “інші війська”, до яких віднесені внутрішні війська МВС, Прикордонні війська (нині Федеральна прикордонна служба), залізничні війська, війська Федерального агентства урядового зв’язку та інформації, МНС та інші (усього більш ніж півтора десятки силових відомств). Це ускладнило всю систему військового будівництва через порушення його головного принципу – централізації керівництва.

Автор статті детально розглянув проблеми узгодження дій різновідомчих структур воєнної організації держави за всіма аспектами спеціальної операції з боротьби з крупними НЗФ – забезпечення централізованого управління, створення єдиної системи вогневого ураження, розвідки, РЕБ, інженерного і тилового забезпечення тощо – та надав практичні рекомендації щодо їх розв’язання.

На нашу думку, висловлені І.М. Воробйовим погляди й рекомендації мають цінність також і для Воєнної організації України.

В.Л. Манілов у статті під багатобічною назвою “Оптимізація воєнної організації государства” [7] висловив розуміння поняття ВОД в широкому смислі як сукупності, по-перше, воєнної сили (збройних сил, інших військ та військових формувань, органів, що залучаються до вирішення завдань оборони і безпеки країни), по-друге, матеріально-технічної бази будівництва, підготовки і застосування воєнної сили, по-третє, духовного потенціалу [7, с. 3]. Не заперечуючи залежність якості ВОД від духовного потенціалу суспільства, важко погодитись з твердженням автора про духовний потенціал як структурний елемент ВОД, оскільки ВОД – це інструмент держави, а духовний потенціал – це характеристика суспільства.

У вузькому смислі ВОД, на думку В.Л. Манілова, становить собою систему органів державного і військового управління, збройних сил, військових формувань, чия спільна

узгоджена та скоординована діяльність забезпечує захист національних інтересів і безпеки держави.

Розглянувши в ретроспективі формування військової організації РФ, В.Л. Манілов зробив спробу сформулювати вимоги до майбутнього вигляду ВОД з її основними складовими [7, с. 6–7]. За **воєнно-силовою складовою** автор вважає за необхідне звести до мінімуму кількість міністерств і відомств, яким дозволено мати у своєму складі війська і військові формування, скоротити загальну чисельність, оптимізувати структуру військ і військових формувань, зберегти у складі ВОД лише ті з них, які дійсно вирішують завдання оборони і безпеки воєнно-силовими засобами й методами. Саме в них і лише в них має бути конституційована військова служба з властивими їй атрибутами, обмеженнями громадянських прав і свобод та відповідними пільгами й компенсаціями.

За **військово-технічною складовою** має бути здійснено планомірне структурне, якісне перетворення матеріально-технічної бази оборони й безпеки відповідно до умов ринкової економіки та нових відносин власності.

За **духовною складовою** необхідно забезпечити активну морально-політичну підтримку військової реформи з боку суспільства, відродити престиж військової служби і повагу до військової професії.

Принципове значення для здійснення стратегії оптимізації має, на думку В.Л. Манілова, реалізація функцій Генерального штабу збройних сил РФ по координації планування будівництва і застосування військових формувань і органів, їх оперативної і мобілізаційної підготовки, організації взаємодії в інтересах оборони. Ставиться питання також про глибоку реструктуризацію оборонно-промислового комплексу (далі – ОПК), створення ефективної системи соціального забезпечення ВОД, оптимізацію системи військової освіти, розвиток воєнно-наукового комплексу.

На окрему увагу заслуговує дослідження російського вченого А.М. Кривенка в дисертації за темою “Военная организация России в условиях социальной трансформации (политологический анализ)” [8]. Автор виходить з того, що соціально-політичний аналіз ВОД з позицій захисту соціалізму повністю вичерпав себе. Нині всі проблеми такого

роду вирішуються в рамках теорії національної безпеки та її складової – теорії воєнної безпеки. Якісно змінилися не лише внутрішні основи суспільного життя, а й ті завдання, які за своїм призначення має вирішувати ВОД.

Характеризуючи стан воєнної організації РФ, А.М. Кривенко констатує, що протягом останніх років вона перебуває в умовах “виживання”, значною мірою через відсутність свідомої і науково обґрунтованої державної політики у воєнній сфері. Як наслідок, розвиток ВОД має переважно екстенсивний характер.

Криза воєнної організації зумовлена кризою самого суспільства і державних інститутів. Подолання кризи у воєнній сфері можливо лише за умови ефективної політики державного будівництва і соціально-економічного розвитку країни у тісній координації з вирішенням завдань воєнної безпеки. Поки що воєнна реформа відбувається в умовах соціальної напруженості в суспільстві, небезпеки виникнення внутрішніх конфліктів та їх переходу у форму відкритої збройної боротьби, зниження престижу військової служби і рівня соціальної захищеності військовослужбовців, кількісного і якісного погіршення мобілізаційних ресурсів, звуження соціальної бази воєнної організації.

Структуру воєнної організації А.М. Кривенко розглядає як систему, що включає відносно самостійні підсистеми:

забезпечувальну, яка має створювати необхідні економічні, соціально-політичні, духовно-моральні та інші умови для вирішення завдань воєнного захисту;

керуючу, яка здійснює воєнно-політичне керівництво і управління всією воєнною організацією та її основними елементами;

реалізуючу (на нашу думку, доцільно назвати її виконавчою), яка безпосередньо вирішує політичні, економічні та інші завдання за допомогою засобів збройної боротьби.

Функції воєнної організації А.М. Кривенко визначає як магістральні напрями її діяльності, в яких проявляється її сутність і віддзеркалюється соціальне призначення її основних елементів. Такими напрямками, на його думку, є:

вчасне викриття підготувань до збройного нападу або загрозливого розвитку ситуації і попередження про це вищого керівництва держави;

створення й підтримання в готовності сил і засобів, які забезпечували б відбиття агресії;

охорона державного кордону;

завдання противнику ураження, створення умов для припинення воєнних дій на якомога ранній стадії;

участь в миротворчих операціях, що проводяться за рішенням Ради безпеки ООН або інших органів колективної безпеки;

боротьба із злочинністю, створення умов для сталого політичного і економічного розвитку країни, підтримання громадського порядку і законності.

Наведений перелік функцій ВОД говорить про те, що автор певною мірою суперечить сам собі, оскільки сформульоване ним призначення виконавчої підсистеми ВОД передбачає вирішення її завдань лише за допомогою засобів збройної боротьби, у той час як очевидно, що виконання окремих функцій ВОД потребує й інших засобів.

З точки зору політичного аналізу А.М. Кривенко визначає ВОД як систему озброєних суб'єктів, а також воєнно-політичних, воєнно-економічних, воєнно-наукових та інших структур держави, які мають на меті забезпечити воєнну міць, обороноздатність, національну безпеку країни на необхідному і достатньому рівні. Залишаючи за автором право на таке досить розпливчате визначення, звернемо увагу на те, що найважливішим, системоутворюючим елементом ВОД, на думку Кривенка, є **збройна організація** (вооруженная организация. – *Рос.*) **держави**, до складу якої поряд з власне збройними силами належать також інші законні збройні формування. ВОД включає також **підсистему життєзабезпечення**, провідною ланкою якої є воєнно-промисловий комплекс – частка галузей економіки і науки, що працює переважно для воєнних потреб. Нарешті, в якості третьої складової ВОД А.М. Кривенко вбачає **органи і установи державної влади і управління**, які безпосередньо займаються питаннями національної безпеки, обороноздатності країни, ефективного функціонування всіх підсистем ВОД.

А.М. Кривенко справедливо відмічає, що розвиток ВОД, удосконалення її елементів відбуваються в загальному руслі

еволюції суспільства і держави. В демократичних суспільствах ВОД розглядається як засіб політичного режиму, який знаходиться під жорстким контролем не лише державних органів, а й асоціацій громадянського суспільства. Посилення державного регулювання економіки, підвищення ролі військової організації та мілітаризація суспільства загрожують появою антидемократичних тенденцій у політичному житті, створюють умови для приходу до влади авторитарних режимів.

В.М. Кривенко вважає, що суперечності розвитку ВОД виконують роль своєрідного генератора перетворень, оскільки вони віддзеркалюють потреби щодо приведення ВОД і самої держави у відповідність до інтересів національної безпеки. Якщо зазначені потреби реалізуються, то результатами розв'язання суперечностей є прогресивні тенденції, і навпаки. Як на один з важливих напрямів приведення ВОД у відповідність до її функціонального призначення автор вказує на підвищення статусу військовослужбовців. На його переконання, в Російській Федерації склалася парадоксальна ситуація, коли військовослужбовці, які реалізують важливі функції забезпечення безпеки громадян і держави, за своїм статусним положенням не є державними службовцями, а за рівнем власного життєзабезпечення належать до найбідніших прошарків населення.

Наведемо деякі пропозиції, що напрацьовані А.М. Кривенком за результатами проведеного ним дослідження і які можуть бути актуальними для умов України:

президенту держави ввести в практику щорічне представлення парламенту основних пріоритетних напрямів розвитку ВОД у рамках стратегії національної безпеки;

регулярно проводити парламентські слухання з проблем стану і перспектив розвитку ВОД та її окремих складових;

ввести в практику щорічний звіт міністра оборони перед парламентом;

базові державні документи з питань національної безпеки і оборони приймати лише як федеральні закони;

запровадити в структурі парламенту інститут Уповноваженого у справах військової організації держави як один з елементів механізму демократичного цивільного контролю над ВОД.

Паралелі між цілями, умовами, напрямками і проблемами розвитку воєнних організацій України і Російської Федерації є очевидними через певну спорідненість вихідних умов і багатьох чинників соціальної трансформації обох держав. Тому результати дослідження, проведеного А.М. Кривенком, мають, на нашу думку, значну теоретичну і практичну цінність для української воєнної науки і українського державотворення.

Помітним внеском у розвиток наукових основ ВОД є, на нашу думку, робота російського військового вченого Д.В. Клепикова “О теории военной организации” [9].

На думку Д.В. Клепикова, зведення поняття “воєнна організація” лише до воєнної організації держави є помилкою. Основною складовою ВОД є збройні сили, які у свою чергу включають багато воєнних організацій різного рівня і призначення. Окрім армії, відомі інші історичні форми воєнної організації: дружина, народне ополчення, козацьке військо, національна гвардія тощо. Специфічною формою воєнної організації є незаконні збройні формування (НЗФ). Ще однією особливою формою є міждержавні воєнні організації (наприклад, НАТО або ОДКБ). Для проведення миротворчих операцій світова спільнота створила таку воєнну організацію, як миротворчі сили ООН.

Д.В. Клепиков пропонує власні визначення воєнної організації з позицій філософії, політології, соціології, психології. Що стосується воєнної науки, то з її позицій воєнна організація – це ***впорядкована сукупність військ і сил, органів управління та забезпечення, призначена для ведення воєнних дій*** [9, с. 51]. На нашу думку, таке визначення неповністю відповідає справжньому складу і призначенню воєнної організації. Але суттєво, що підсистему забезпечення автор статті, як і більшість інших дослідників, вважає обов'язковим структурним елементом будь-якої воєнної організації, тобто і воєнної організації держави.

Основний висновок, який робить Д.В. Клепиков, полягає в тому, що до структури воєнної науки на сучасному етапі її розвитку має увійти ***теорія воєнної організації*** як система наукового знання про сутність, форми, функції і структуру воєнної організації, закономірності і проблеми

її будівництва, повсякденного функціонування та реформування, підготовки та застосування [9, с. 53].

В.В. Жеребцов у статті “О совершенствовании военной организации государства” [10] викладає свої погляди і позиції щодо такого шляху удосконалення ВОД, як створення у її складі Сил швидкого реагування.

Величезний шар проблем военного управління, у тому числі управління військовою організацією держави, піднімає у своїй статті “Система военного управления” [11] відомий російський воєначальник і вчений М.А. Гареев.

Розглядаючи питання про співвідношення політики і військової стратегії, М.А. Гареев переконливо доводить, що у прийнятті найважливіших військово-політичних рішень обов’язково мають брати участь відповідні військові керівники, і пропонує конкретні шляхи забезпечення єдності політичного, державного і військового управління. При цьому важливо чітко визначити призначення державних органів не лише на мирний час, а й на воєнний, щоб уникнути потреби в імпровізаціях і перебудовах в ході війни (збройного конфлікту). Дуже важливу роль у системі військового управління автор відводить генеральному штабу збройних сил як координатору всіх силових структур держави, а в поняття збройних сил пропонує включити не лише армію і флот, а й війська і військові формування всіх силових відомств.

Важливе значення М.А. Гареев надає політичному і цивільному контролю над військовими відомствами. Але такий контроль не повинен шкодити їх професійній діяльності, не перетворюватись на самоціль і не доводитись до абсурду. Не слід перебільшувати роль “оцивілення” силових відомств, інакше може статися, що на чолі “професійної” армії опиняться непрофесіонали. Автор жорстко критикує пропозиції щодо зниження ролі генерального штабу та інших штабів, зосередження їх діяльності переважно на функціях планування, позбавлення їх функцій організації.

Величезний досвід М.А. Гареева як військового керівника і військового теоретика надає його думкам і міркуванням велику цінність, у тому числі для української військової науки.

Визначним часовим рубежем у смислі початку серйозних цілеспрямованих досліджень питань розвитку ВОД у

форматі сектора безпеки і оборони можна вважати 2005 рік, коли поняття “сектор безпеки”, поряд з поняттям “Военна організація держави”, почало вживатися в офіційних документах у контексті започаткованого згідно з Указом Президента України від 27 грудня 2005 р. [12] комплексного огляду сектора безпеки у період 2006–2007 рр. Про підвищення уваги керівництва України до цих питань свідчило також рішення Президента України про створення Державної комісії з питань реформування Збройних Сил України, інших військових формувань та оборонно-промислового комплексу [13].

Як наслідок, Военна організація, а згодом і сектор безпеки України стали предметом постійної уваги українських вчених і фахівців.

Так, А.Б. Єрмоленко у статті “Перспективи розвитку Збройних Сил України в контексті удосконалення Военної організації держави” [14] вказав на те, що досі не реалізоване положення Закону України “Про організацію оборонного планування” щодо розроблення Державної програми розвитку ВОД. Метою цієї програми має бути створення єдиної ВОД з відповідними підсистемами управління та всебічного забезпечення. При цьому А.Б. Єрмоленко вважає за доцільне створити на базі Генерального штабу об’єднаний штаб керівництва воєнною організацією, а інтеграцію систем забезпечення військових формувань в єдину підсистему забезпечення ВОД здійснювати шляхом:

створення загальної підсистеми підготовки військових кадрів;

розширення можливостей і повноважень структур оперативного забезпечення Збройних Сил з метою задоволення потреб ВОД;

формування на базі логістики Збройних Сил об’єднаної структури матеріально-технічного забезпечення ВОД;

зведення розрізаних органів медичного обслуговування військових формувань в єдину для ВОД структуру.

М.В. Корнієнко зазначає, що за період незалежності було розроблено дві основні концепції реформування системи МВС України, які й досі повністю не реалізовані [15]. Автор розглядає різноманітні аспекти подальшого реформування

національної міліції, порівнюючи умови такого реформування з умовами інших країн, та застерігає від сліпого копіювання закордонного досвіду.

На нашу думку, важливими є зроблені М.В. Корнієнком висновки про те, що реформування органів внутрішніх справ не можна доручати Міністерству внутрішніх справ, над удосконаленням системи МВС мусять працювати також фахівці з інших міністерств і відомств, представники інших соціальних сфер. Справу слід поставити так, щоб кожен новий міністр не розпочинав реформу спочатку, перебудовуючи структуру правоохоронних органів під себе.

Тою чи іншою мірою до питань Военної організації держави (чи сектора безпеки) зверталися у цей період також С.М. Нечхаєв [16, 17], С.І. Пирожков [18], Г.П. Ситник [19], В.О. Шевельов [20], М.І. Шпура, І.В. Романов, Ф.В. Саганюк у колективній праці [21] та інші.

У Стратегії національної безпеки України, яка була затверджена Указом Президента України від 12 лютого 2007 р. [22], вперше для документів такого рівня поряд з поняттям “Военна організація держави” було використано поняття “сектор безпеки”, але без надання йому чіткого визначення.

СНБ-2007 констатувала невідповідність сектора безпеки сучасним потребам, відтак, проблема його реформування набула нової гостроти.

Ще у 2005 р. Президент України з метою правового закріплення концептуальних засад побудови та розвитку ВОД зобов'язав Кабінет Міністрів України забезпечити розроблення проекту Концепції розвитку ВОД з урахуванням результатів комплексного огляду сектора безпеки [23]. 25 жовтня 2007 р. в Національній академії оборони України відбулася науково-практична конференція з питань Концепції Державної програми розвитку ВОД. На конференції були запропоновані формулювання термінів “військове формування” та “Военна організація держави”, шляхи удосконалення механізму керівництва Военною організацією та підвищення її ефективності в реальних економічних умовах України. Зокрема, вказано на наявність у складі військових формувань і правоохоронних органів низки ідентичних

структур (з підготовки кадрів, матеріально-технічного і медичного забезпечення тощо), які могли бути значною мірою інтегровані [24]. Однак в подальшому через політичні чвари роботу з підготовки Концепції розвитку ВОД було згорнуто.

У 2007–2010 рр. з'явилося чимало наукових робіт і публікацій, які присвячені шляхам розвитку ВОД (СБО).

С.М. Нечхаєв [25] виклав своє бачення змісту і структури Концепції розвитку ВОД. Розглянувши умови міжнародної обстановки навколо України у глобальному, субрегіональному і локальному вимірах, автор сформулював власні позиції щодо завдань, складу та основних напрямів розвитку ВОД. При цьому С.М. Нечхаєв використовує низку понять переважно у власному трактуванні, яке викликає чимало запитань і сумнівів (наприклад, визначення ВОД, сектора безпеки, функції забезпечення національної безпеки [25, с. 23–24] тощо). Так, зокрема, оборону держави автор розуміє як підтримання готовності та здатності до переведення, в разі потреби, Воєнної організації держави з мирного на воєнний стан і відсіч збройної агресії або ліквідацію збройного конфлікту [25, с. 25], з чим важко погодитись хоча б тому, що підготовка оборони і оборона – це різні за змістом поняття. Однак, на нашу думку, основний інтерес становлять пропозиції С.М. Нечхаєва щодо складу ВОД (до речі, до складу ВОД пропонується включити й ОПК) та організації управління нею в мирний час і в умовах кризи. На жаль, автор обминув у статті питання співвідношення ВОД і сектора безпеки.

А.І. Семенченко здійснив глибоко аргументоване обґрунтування підходів до визначення понять ВОД і сектора безпеки, їхнього призначення, складу, структури, взаємозв'язків з урахуванням особливостей України та досвіду інших країн [26]. Розглянувши варіанти: а) повної тотожності цих понять; б) їх цілковитої відмінності; в) поглинання одного поняття іншим; г) наявності у цих понять спільного і відмінного, автор зупиняється на традиційному західному розумінні поняття “сектор безпеки” як значно ширшої за призначенням, складом, структурою, функціями організаційної системи, ніж ВОД. При цьому А.І. Семенченко

пропонує також поняття “національний сектор безпеки”, яке включає, у свою чергу, державну й недержавну складові. На його думку, сектор безпеки як інструмент підтримання національної безпеки і оборони в широкому сенсі інтегрує питання політичної, економічної, інформаційної, воєнної та інших видів безпеки. З урахуванням порівняльного аналізу підходів до поняття ВОД в РФ, Білорусі, Казахстані і Україні А.І. Семенченко сформулював свою позицію щодо дискусійного питання про включення або невключення до складу ВОД оборонно-промислового комплексу держави. На його думку, до сектора безпеки у широкому розумінні, окрім силового блоку, можуть також входити оборонно-промисловий та науковий комплекси, відповідні органи державної влади та самоврядування. У вузькому сенсі сектор безпеки може ототожнюватися із силовим блоком, який, у свою чергу, інколи ототожнюють з ВОД (наприклад, у РФ та Білорусі) [26, с. 59]. У структурі силового блоку можна виокремити сектор оборони, який виконує функцію підтримання воєнної безпеки воєнними методами, та сектор державної безпеки для підтримання безпеки в інших сферах безпеки та невоєнними методами.

Автор пропонує систему критеріїв включення тих чи інших складових до сектора безпеки та дає на цій основі власне визначення сектора безпеки України [26, с. 62], яке охоплює й Воєнну організацію України як окрему складову.

На думку А.І. Семенченка, в Україні спостерігається безсистемний підхід до формулювання законодавства у сфері підтримання національної безпеки. Автор ілюструє такий висновок конкретними прикладами і робить висновок про відсутність чітких критеріїв належності до ВОД окремих компонентів та про спроби використання зарубіжного досвіду без належного обґрунтування та врахування реальних умов нашої держави [26, с. 65]. За результатами попередніх міркувань та з урахуванням досвіду РФ, Білорусі й Казахстану автор пропонує власне визначення ВОД як **“сукупності військових формувань та органів управління ними, діяльність яких спрямована на захист національних інтересів України від зовнішніх загроз воєнного характеру воєнними методами”** [26, с. 68].

На нашу думку, це визначення є занадто звуженим і таким, що не враховує всю багатоаспектність поняття “оборона держави” у тому смислі, як воно визначено Законом України “Про оборону України”. У цілому ж розроблена А.І. Семенченком методика обґрунтування призначення, складу, структури та інших параметрів сектора безпеки і ВОД становить безсумнівну цінність для української політичної і військової науки.

В.А. Гречанінов у статті “Военна організація України: перспективи визначення” [27] зазначає, що в умовах руху України до євроатлантичної інтеграції необхідні реформи на базі європейських стандартів у військовій сфері, у тому числі Воєнної організації держави. Як важливий крок у цьому напрямі, В.А. Гречанінов відзначає розроблені фахівцями Національного науково-дослідного центру оборонних технологій і військової безпеки України та запропоновані в [20] проекти “Концепції розбудови та діяльності Воєнної організації держави” і Закону України “Про Воєнну організацію держави”. На думку В.А. Гречанінова, ВОД як сукупність військових структур складає основу сектора безпеки держави.

В.М. Телелим [28] жорстко критикує сформульовані чинним законодавством України визначення ВОД. На його думку, нерозв’язаним залишається також питання створення та законодавчого затвердження єдиної системи управління ВОД. Автор дає власне визначення ВОД, яке, без сумніву, може бути дещо уточненим, але у першому наближенні відповідає потребам і можливостям держави з протидії усьому спектру загроз, щодо яких можуть бути застосовані воєнно-силові заходи. При цьому суттєво, що В.М. Телелим включає до складу ВОД, поряд зі Збройними Силами та іншими військовими формуваннями, парамілітарні формування, правоохоронні органи, оборонно-промисловий комплекс та частину наукового комплексу держави, а до завдань ВОД відносить також придушення внутрішніх протиправних збройних виступів та підтримання суспільного правопорядку [27, с. 8].

В.М. Телелим торкається також визначеного законодавством України терміна “військове формування” та надає дещо уточнене його формулювання, яке не опирається на ознаку комплектування військовослужбовцями.

Р.І. Тимошенко проаналізував правові підстави та реальні можливості щодо участі Міністерства внутрішніх справ, Державної прикордонної служби та Служби безпеки України у відсічі збройній агресії проти України та дійшов низки важливих висновків. По-перше, існує низка проблемних питань, пов'язаних із законодавчим визначенням порядку взаємодії Збройних Сил з окремими міністерствами і службами під час відсічі збройній агресії. По-друге, зазначені міністерства і служби мають значну кількість сил і засобів, які можуть бути використані в інтересах оборони держави. По-третє, без внесення відповідних змін до нормативно-правової бази діяльності Военної організації держави марно розраховувати на ефективну взаємодію Збройних Сил з іншими учасниками оборони держави [29].

У статті М.М. Литвина “Прикордонна безпека України: етапи становлення, проблеми і перспективи” [30] проаналізовано підходи до формування та реалізації прикордонної політики України у 1991–2008 рр., досвід країн – нових членів ЄС у цій сфері, обґрунтовано потребу в проведенні системних досліджень у сфері прикордонної безпеки. Автор розглядає прикордонну безпеку як невід’ємну складову національної безпеки. Водночас стаття не містить жодного натяку ні на Военну організацію, ні на сектор безпеки України, до яких Держприкордонслужба, без сумніву, має відношення. Це ще раз підтверджує відсутність в Україні єдиного керуючого впливу на всі структурні елементи сектора безпеки.

Л.І. Поляков, В.С. Корендович, І.А. Рудніцький у колективній роботі [31] звернулися до проблем однозначного трактування понять “Военна організація держави”, “сектор безпеки”, “військове формування” та їх інституалізації. Автори пропонують власне визначення ВОД, яке обмежує її функції захистом національних інтересів держави від зовнішніх загроз у военній сфері военними методами, а також варіант визначення сектора безпеки, яке охоплює, поміж іншого, й ВОД. У статті наведено варіант розподілу завдань ВОД між її складовими, розглядаються проблемні питання управління ВОД та сектора безпеки, сформульовані пріоритетні завдання розвитку цих державних інституцій.

Аналогічне коло питань розглядали О.С. Бодрук, М.Ф. Єжєєв [32], В.П. Горбулін, О.В. Литвиненко [33], В.К. Горovenко, М.М. Лобко [34], О.І. Їжак [35–37], А.А. Лобанов, В.М. Грубов [38], Ф. Саганюк, І. Романов, В. Троцько, І. Вещицький [39–41], А.І. Семенченко [42], М. Сунгуровський [43] та інші автори. Важливо, що на цей час народився і отримав визнання підхід до сектора безпеки як складної цілісної системи у тому розумінні, яке склалося в демократичних країнах Європи. Зокрема, радник Голови Служби безпеки України О.Ф. Белов відмічає, що в більшості європейських країн до складу сектора безпеки у широкому розумінні включають:

державні сили безпеки (збройні сили, поліцію, прикордонні структури, воєнізовані формування, служби внутрішньої безпеки, розвідувальні та митні органи);

органи управління і контролю за структурами сектора безпеки (адміністрацію президента чи прем'єр-міністра, консультативні ради з питань безпеки, законодавчі органи та профільні парламентські комітети);

органи правосуддя та досудового слідства (судову владу, Міністерство юстиції, службу виконання покарань тощо);

приватні організації сектора безпеки (охоронні підприємства, приватні оборонно-промислові компанії тощо);

цивільні дослідницькі або консультативні організації з питань безпеки (громадські організації, аналітичні групи, науково-дослідні інститути, центри тощо) [44, с. 193].

Наведений підхід яскраво свідчить про складність нормативного визначення поняття “сектор безпеки”, тим більше що і в західних країнах чіткого й однозначного розуміння цього поняття немає.

О.С. Бодрук, М.Ф. Єжєєв у статті “Проблемні питання імплементації нової моделі сектора безпеки для України” [32] відмічають, що нині порядок взаємодії між збройними силами, органами розвідки, Міністерством внутрішніх справ, Прикордонною службою, службою цивільного захисту тощо потребує докорінних змін. Головною проблемою на цьому шляху автори вважають створення системи управління сектором безпеки України, яка мала б певний орган управління (наприклад, Центр управління кризовими ситуаціями при Президентові України). Автори посилаються на досвід

функціонування Ситуаційного центру Головного Командного центру Збройних Сил та Антитерористичного центру при Службі безпеки України.

Аналогічної думки, а саме щодо доцільності створення Національного центру управління у кризових ситуаціях, дотримується керівник департаменту Апарату РНБО України О. Ярміш [45, с. 206].

В.П. Горбулін і О.В. Литвиненко запропонували низку кроків, спрямованих на збільшення можливостей сектора безпеки України та підвищення керованості ним. У тому числі автори розглядають встановлення позаблокового статусу України протягом найближчих п'яти років, відновлення в тому чи іншому вигляді Національної гвардії України, повернення до неядерних Стратегічних сил стримування у складі Збройних Сил, скорочення чисельності органів сектора безпеки відповідно до визначених завдань та фінансових можливостей держави [33].

В.К. Горovenko і М.М. Лобко обґрунтували можливий склад ВОД, виклали своє розуміння мети і основного змісту Концепції розвитку ВОД, а також Державної програми розвитку ВОД як документа середньострокового оборонного планування [34].

На думку О.І. Їжака, оптимальним варіантом юридичного оформлення процедур управління сектором безпеки може стати розробка окремого закону України “Про національну безпеку”. На відміну від чинного Закону України “Про основи національної безпеки”, який визначає лише концептуальні підходи до підтримання національної безпеки, цей закон має створити юридичні основи для функціонування нової системи управління у сфері національної безпеки [35]. В іншій своїй роботі [36] О.І. Їжак справедливо відмічає, що в провідних країнах консолідація сектора безпеки пов'язана насамперед з організацією централізованих інформаційних потоків, що дають змогу підвищити якість прийняття рішень. Однією з форм такої організації є створення центрів оцінки загроз.

Широкий спектр теоретичних і практичних проблем створення та розвитку Воєнної організації України як соціального феномена досліджено у монографії В.С. Чорного “Військова організація України: становлення та перспективи

розвитку” [46]. Автор зробив серйозну спробу розкрити глибинну сутність і природу ВОД як соціального інституту на тлі трансформаційних процесів, що відбуваються в українському суспільстві, дослідити в соціально-філософському аспекті процес становлення Збройних Сил, інших військових формувань та правоохоронних органів, а також механізми взаємодії суспільства та армії. Певну увагу в монографії приділено також суто військовим і правовим проблемам розбудови Воєнної організації України, але знову ж таки з соціально-філософських позицій. Запропонована в [46] нова соціальна модель ВОД є досить спірною, однак низка пов’язаних з нею пропозицій автора має беззаперечну наукову і практичну цінність (у тому числі, на нашу думку, пропозиція щодо відновлення Національної гвардії України).

Автор перепрошує тим представникам наукової думки в Україні, чиїм поглядам через обмежений обсяг статті не приділено належної уваги або не надано більш детального висвітлення.

Проведений історіографічний аналіз розвитку поглядів на Воєнну організацію України у контексті СБО держави дає змогу зробити певні *висновки*.

Практично всі автори зазначених та інших публікацій вказують на відсутність в Україні єдиної системи органів, яка здатна була б забезпечити ефективне керівництво діяльністю і розвитком сектора безпеки в комплексі взаємопов’язаних політичних, економічних, військових, соціальних, науково-технічних та освітніх заходів. Не досягнуто єдиного розуміння понять “Воєнна організація України”, “сектор безпеки і оборони України”, їх складу і функцій, у стані розроблення перебувають методологічні підходи до їх обґрунтування. Потребують поглибленого аналізу стан, особливості, переваги й недоліки національної системи управління Воєнною організацією (Сектором безпеки і оборони).

Тому залишається гостро актуальним дослідження сутності, специфіки і механізмів подальшої еволюції Воєнної організації (сектора безпеки і оборони) України, взаємодії її складових між собою та з іншими інститутами держави, обґрунтування рекомендацій щодо засад побудови і функціонування сектора безпеки і оборони України в сучасних умовах і в перспективі.

1. *Кузьмук О.І.* Военна організація України як об'єкт дослідження вітчизняної військової науки у період 1991–2004 років // Військово-науковий вісник Академії сухопутних військ. – 2013. – Вип. 18. – С. 47–63.
2. *Белов О.Ф.* Оборонний огляд та законодавче забезпечення процесу реформування Збройних Сил України. Оборонна політика України: реалії та перспективи: Матеріали міжнародної конференції / Національний інститут проблем міжнародної безпеки. – К.: НІПМБ. – 2004. – С. 55–63.
3. *Шерр Д.* Реформа сектора безпеки в Україні: західний погляд // Матеріали та документи міжнародного семінару 17–18 листопада “Освітні аспекти реалізації Цільового плану Україна–НАТО 2004 в структурах сектору безпеки держави”. – Дніпропетровськ, 2004. – С. 28–32.
4. Реформування сектору безпеки України: Матер. між нар. конференції (Київ, 27–28 травня 2004 р.) / Національний інститут проблем міжнародної безпеки, Женевський центр демократичного контролю над збройними силами / За заг. ред. С. Пирожкова, Ф. Флурі. –К.: НІПМБ, DCAF. – 318 с.
5. *Шерр Д.* Трансформація сектора безпеки // Дзеркало тижня. – 2004. – 12–18 червня.
6. *Воробьев И.Н.* Силловые структуры в вооруженном конфликте // Обозреватель – Observer // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.rau.su/observer/N11_99/11_15.HTM.
7. *Манилов В.Л.* Оптимизация военной организации государства / Валерий Леонидович Манилов // Военная мысль. – 1999. – № 2. – С. 2–13.
8. *Кривенко А.М.* Военная организация России в условиях социальной трансформации (политологический анализ): автореф. дис... д-ра полит. наук: 23.00.02: Москва, 2003. – 32 с.
9. *Клепиков Д.В.* О теории военной организации / Д.В. Клепиков // Военная мысль. – 2004. – № 11. – С. 48–53.
10. *Жеребцов В.В.* О совершенствовании военной организации государства / В.В. Жеребцов // Военная мысль. – 2004. – № 12. – С. 45–50.
11. *Гареев М.А.* Система военного управления // Военно-промышленный курьер. – 2004. – № 3 (20). – 28 января.
12. Указ Президента України від 27.12.2005 № 1861/2005 “Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 25 листопада 2005 року “Про невідкладні заходи щодо дальшого розвитку відносин України з Організацією Північноатлантичного договору (НАТО)” // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1861/2005>.
13. Указ Президента України від 02.12.2005 №1691/2005 “Про Державну комісію з питань реформування Збройних Сил України, інших військових формувань та оборонно-промислового комплексу” // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.nau.ua/doc/?uid=1093.1417.0>.

14. *Єрмоленко А.Б.* Перспективи розвитку Збройних Сил України в контексті удосконалення Военної організації держави / Андрій Борисович Єрмоленко // Політичний менеджмент. – 2006. – № 4. – С. 89–97.
15. *Корнієнко М.* Реформа міліції. Спроба номер три // Дзеркало тижня. – 2006. – 25 березня. – № 11.
16. *Нечхаєв С.М.* Военні аспекти оборони держави: теорія, оцінка стану, прогноз : монографія / С.М. Нечхаєв. –К.: НАОУ, 2006. – 156 с.
17. *Нечхаєв С.М.* Особливості організації управління обороною держави // Наука і оборона. – 2006. – № 3. – С. 9–11.
18. *Пирожков С.І.* Стратегія реформування сектора безпеки // Україна – НАТО. – 2005. – № 2. – С. 16–20.
19. *Ситник Г.П.* Концептуальні та організаційні засади забезпечення національної безпеки України : навч. посіб. / Григорій Петрович Ситник. – К. : НАДУ, 2005. – 180 с.
20. *Шевельов В.О.* Державні механізми реформування системи ресурсного забезпечення Военної організації на шляху євроатлантичної інтеграції України: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. наук з держ. упр.: спец. 25.00.02 / В.О. Шевельов. – К., 2005. – 20 с.
21. Організаційно-правові основи стратегії національної і военної безпеки України : практичні аспекти державного управління / М.І. Шпура, І.В. Романов, Ф.В. Саганюк та ін. – К. : ННДЦ ОТ і ВБ України, 2006. – 238 с.
22. Указ Президента України від 12.02.2007 № 105/2007 “Про Стратегію національної безпеки України” // Офіційний вісник України. – 2007. – № 11. – Ст. 389.
23. Указ Президента України від 27.12.2005 № 1843/2005 “Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 25 листопада 2005 року “Про законопроект про Державний бюджет України на 2006 рік по статтях, пов'язаних із забезпеченням фінансування державної безпеки і оборони” // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.nau.ua/doc/?uid=1093.1543.0>.
24. Науково-практична конференція “Розгляд матеріалів проекту Концепції Державної програми розвитку Военної організації держави” (збірник матеріалів). – К., НАОУ. – 2007. – Інв. № 5783. – 133 с.
25. *Нечхаєв С.М.* Погляди на зміст і структуру Концепції розвитку Военної організації держави // Наука і оборона. – 2007. – № 3. – С. 23–27.
26. *Семенченко А.І.* Поняття “сектор безпеки” та “военна організація держави”: методика розробки й обґрунтування призначення, складу, структури та взаємозв'язків // Стратегічна панорама. – 2007. – № 3. – С. 54–69.
27. *Гречанінов В.* Военна організація України: перспективи визначення / Вадим Гречанінов // Чорноморська безпека. – 2007. – № 1(5). – С. 82–84.

28. *Телелим В.М.* Деякі міркування щодо визначення категорій “воєнна організація держави” та “військове формування” // Наука і оборона. – 2007. – № 4. – С. 7–9.
29. *Тимошенко Р.І.* Проблемні питання щодо участі Міністерства внутрішніх справ, Державної прикордонної служби та Служби безпеки України у відсічі збройній агресії // Зб. наук. праць Центру воєнно-стратегічних досліджень НУОУ. – 2009. – № 1(39). – С. 16–20.
30. *Литвин М.М.* Прикордонна безпека України: етапи становлення, проблеми і перспективи / Микола Михайлович Литвин. // Національна безпека: український вимір : щокв. наук. зб. / Рада нац. безпеки і оборони України, Ін-т пробл. нац. безпеки ; ред. кол. В.П. Горбулін (голов. ред.) [та ін.]. – К., 2008. – Вип. 1–2(20–21). – С. 41–46.
31. *Поляков Л.І., Корендович В.С, Рудніцький І.А.* Воєнна організація держави і сектор безпеки: актуальні питання інституціалізації та розвитку / Л.І. Поляков, В.С. Корендович, І.А. Рудніцький // Наука і оборона. – 2008. – № 1. – С. 3–7.
32. *Бодрук О.С., Єжесєв М.Ф.* Проблемні питання імплементації нової моделі сектору безпеки для України // Стратегічна панорама. – 2009. – № 1. – С. 132–138.
33. *Горбулін В.П., Литвиненко О.В.* Сектор безпеки: стан і напрями реформування // День. – 2009. – № 232. – 22 грудня.
34. *Горовенко В.К., Лобко М.М.* Проблеми визначення складу Воєнної організації держави та планування її розвитку // Наука і оборона – 2008. – № 1. – С. 14–18.
35. *Їжак О.І.* Форми правління і розподіл повноважень у сфері національної безпеки: європейський досвід і перспективи для України // Стратегічні пріоритети. – 2009. – № 1(10). – С. 211–217.
36. *Їжак О.І.* Актуальні питання підвищення ефективності функціонування сектору безпеки України. Аналітична записка // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.niss.gov.ua/articles/239/>.
37. *Їжак О.І.* Щодо підпорядкування внутрішніх військ Міністерства внутрішніх справ // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.db.niss.gov.ua/monitor/comments.php?catid=10&shownews=336>.
38. *Лобанов А.А., Грубов В.М.* Система забезпечення воєнної безпеки України та проблеми відповідності її структури функціональному призначенню / А.А. Лобанов, В.М. Грубов // Збірник праць ННДЦ ОТ і ВБ України. – К.: ННДЦ ОТ і ВБУ, 2008. – № 1(38). – С. 112–118.
39. Воєнна організація держави. Сектор безпеки / Саганок Ф.В., Романов І.В. та ін. – К.: Приватне вид-во, 2009. – 188 с.

40. *Саганюк Ф., Романов І, Троцько В., Вешицький І.* Сектор безпеки України: аспекти трансформації // Політичний менеджмент. – 2008. – № 3. – С. 141–156.
41. *Саганюк Ф., Романов І, Вешицький І.* Недосконалість системи державного управління сектором безпеки // [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://defpol.org.ua/site/index.php/ru/arhiv/kolonkaavtora/628-2010-01-12-11-37-49>.
42. *Семенченко А.І.* Ефективність державного управління у сфері забезпечення національної безпеки / А.І. Семенченко // Наука і оборона. – 2008. – №1. – С. 13–19.
43. *Сунгуровський М.* Потреба реформ у секторі безпеки // [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://www.uceps.org/ukr/article.php?news_id=767.
44. Щодо міжнародних експертних консультацій з питань управління ресурсами у секторі безпеки // Стратегічна панорама. – 2010 – № 1. – С. 193–198.
45. Міжнародна конференція з питань реформування системи управління сектором безпеки в умовах розгортання кризових ситуацій // Стратегічна панорама. – 2010 – № 1. – С. 204–206.
46. *Чорний В.С.* Військова організація України: становлення та перспективи розвитку: монографія. – Ніжин: ТОВ “Видавництво “Аспект-Поліграф”, 2009. – 368 с.

Надійшла до редколегії 02.04.2013 р.

Рецензент: *П.П. Ткачук*, доктор історичних наук, професор, Академія сухопутних військ імені гетьмана Петра Сагайдачного, м. Львів.

Кузьмук А. И.

ВОЕННАЯ ОРГАНИЗАЦИЯ УКРАИНЫ В СВЕТЕ ВЗГЛЯДОВ НА СЕКТОР БЕЗОПАСНОСТИ И ОБОРОНЫ ГОСУДАРСТВА (2004–2010 гг.)

Проведен историографический анализ трансформации взглядов на Военную организацию Украины в контексте формирования сектора безопасности и обороны государства (2004–2010 гг.).

Ключевые слова: военное формирование, правоохранительные органы, военная организация, сектор безопасности, демократический гражданский контроль.

Kuzmuk O.

MILITARY ORGANIZATION OF UKRAINE IN THE LIGHT OF VIEWS ON SECURITY SECTOR STATE (2004–2010)

A historiographical analysis of the transformation of views on the military organization in the context of Ukraine's security sector and defence (2004–2010) is made.

Key words: military formation, law enforcement agencies, military organization, security sector, democratic civilian control.